

ZARZĄDZANIE LOKALNE. STYMULOWANIE ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

LOCAL MANAGEMENT. STIMULATING OF RURAL DEVELOPMENT

Wstęp

W aktualnych uwarunkowaniach prawnych najważniejsze zadania z zakresu rozwoju lokalnego przypadają gminie, jako podstawowej jednostce samorządu terytorialnego. Jednostki samorządu terytorialnego coraz intensywniej uczestniczą w świadomym kształtowaniu warunków rozwoju gospodarczego przestrzeni lokalnej i regionalnej. Wykorzystują do tego cały szereg instrumentów i metod postępowania służących głównie pobudzaniu przedsiębiorczości.

Problemy obszarów wiejskich są związane głównie ze strukturalnymi problemami rolnictwa. Zła sytuacja rolnictwa wpływa z kolei ujemnie na możliwości rozwoju obszarów wiejskich. Dysproporcje w rozwoju obszarów wiejskich wynikają z historycznie ukształtowanego nierównomiernego rozwoju poszczególnych regionów oraz słabej kondycji finansowej gmin, szczególnie wiejskich.

Celem niniejszego opracowania jest próba identyfikacji podstawowych działań władz samorządowych wpływających na rozwój przedsiębiorczości oraz opinii instytucji otoczenia biznesu i mikroprzedsiębiorców na temat tych działań. W opracowaniu wykorzystano badania dotyczące oceny stosowanych form pomocy służących kreowaniu przedsiębiorczości przeprowadzone w 2008 r. we wszystkich (16) gminach powiatu częstochowskiego.

Rozwój obszarów wiejskich – możliwości i ograniczenia

Rozwój lokalny oznacza zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności lokalnych, władzy lokalnej oraz innych podmiotów funkcjonujących

* prof. zw. dr hab., Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfańskiego w Katowicach

w gminie, które zmierza do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych gminy, tworzenia korzystnych warunków dla lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego [Brol, 1998]). Pobudzanie aktywności gospodarczej upatruje się m.in. w utrzymaniu i rozbudowie infrastruktury społecznej i technicznej, promocji lokalnych walorów przyrodniczych, możliwościach rozwoju produkcji dóbr i usług poszukiwanych na rynku i dopływie kapitału finansowego.

Rozwój lokalny winien bazować na lokalnym potencjale, służyć wspólnym interesom danej społeczności i być realizowany w oparciu o demokratyczne i partnerskie zasady. Gminy nie są jedynymi podmiotami kreującymi rozwój lokalny. Dużą rolę w tym procesie odgrywają również jednostki gospodarcze, gospodarstwa domowe oraz instytucje lokalne. Realizowany w ten sposób rozwój wspólnot samorządowych należy postrzegać jako stały proces wsparty na wzajemnie zrównoważonych czynnikach gospodarczych, społecznych i ekologicznych. Jest to proces ciągły, w którym najważniejszymi elementami są idee, ludzie i zasoby, przy czym najważniejsze jest wykorzystanie zasobów ludzkich i naturalnych w celu stworzenia możliwości zatrudnienia i osiągnięcia dobrobytu w danym układzie lokalnym [Kołodziejczyk, 2001]). Warunkiem skuteczności podejmowanych działań jest znajomość specyfiki i charakteru środowiska, którego dotyczy rozwój.

Rozwój lokalny obejmuje następujące elementy [Okraszewska, Brzeziński, Kwiatkowski, 2002]:

- rozwój kultury, zachowanie i pielęgnowanie tradycji, obyczajów, zachowań,
- rozwój środowiska naturalnego, ochrona istniejącego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego,
- zmiany w mentalności i świadomości społeczeństwa, wzrost wiedzy i kwalifikacji mieszkańców,
- zmiana zasobności mieszkańców, wzrost dochodów, zmiana warunków ekonomicznych dla zrealizowania indywidualnych aspiracji członków społeczności lokalnej.

Jednym z czynników określających rozwój lokalny jest tworzenie odpowiednich warunków do tworzenia i utrzymywania miejsc pracy. Służyć temu mają następujące zadania, będące równocześnie zadaniami gminy [Ślusarz, 2002]:

- wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, powstających i działających firm,
- przyciąganie nowych inwestorów,
- podnoszenie kwalifikacji miejscowej ludności stanowiącej zasoby pracy,
- rewitalizacja środowiska naturalnego, społecznego, kulturowego i gospodarczego,
- stwarzanie warunków do stałych kontaktów między sektorem publicznym, społecznym i prywatnym.

Rozwój lokalny kojarzony jest z rozwojem gospodarczym, który jest źródłem ogólnego wzrostu. Ukierunkowanie rozwoju winno być zbieżne z wartościami wyznawanymi przez daną społeczność.

Stan polskiego rolnictwa i sytuacja obszarów wiejskich są ze sobą ściśle powiązane. Problemy obszarów wiejskich związane są przede wszystkim ze struk-

turalnymi trudnościami rolnictwa, z których do najważniejszych zaliczyć można: rozdrobnioną strukturę agrarną, niski stopień specjalizacji gospodarstw, tradycyjne i słabo zmechanizowane techniki produkcji. Niedorozwój obszarów wiejskich, w porównaniu z obszarami zurbanizowanymi, powoduje pogłębianie się niekorzystnych zjawisk w dotyczących sytuacji socjalno-bytowej ludności wiejskiej. Z drugiej zaś strony zła sytuacja rolnictwa negatywnie oddziałuje na możliwości rozwoju obszarów wiejskich. Polskie gminy wiejskie są w o wiele gorszej sytuacji niż gminy miejskie w wyniku historycznie ukształtowanego nierównomiernego rozwoju poszczególnych regionów oraz zróżnicowanej sytuacji finansowej gmin wiejskich i miejskich.

Podstawowymi zadaniami polityki rozwoju lokalnego jest pokonywanie przeszkód i barier rozwojowych. Do najważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich można zaliczyć [Kozuch, 1999; Duczkowska-Małysz, 1999]:

- wysokie rejestrowane i ukryte bezrobocie oraz małe możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, przy czym zjawisko to jest m.in. wynikiem niskich kwalifikacji większości mieszkańców,
- niedostateczny rozwój infrastruktury technicznej i społecznej związany m.in. z zapóźnieniami historycznymi, rozproszoną siecią osadniczą i wysokimi kosztami budowy,
- słabość instytucji i organizacji wspierających rozwój obszarów wiejskich oraz mała aktywność społeczna mieszkańców wsi; brak inicjatyw oddolnych jest istotną przeszkodą w kreowaniu rozwoju lokalnego,
- niewielki popyt na towary i usługi pozarolnicze związany głównie z relatywnie niskimi dochodami ludności wiejskiej, co w dużej mierze związane jest z rozdrobnioną strukturą agrarną i charakterem produkcji,
- brak odpowiedniego kapitału na rozwój działalności pozarolniczej.

W celu osiągnięcia niezbędnych zmian i przezwyciężenia słabości konieczne są zmiany na wielu płaszczyznach: poprawa struktury obszarowej gospodarstw, usprawnienie zarządzania gospodarstwami oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, rozwój instytucji i organizacji otoczenia biznesu, tworzenie miejsc pracy i alternatywnych w stosunku do rolnictwa źródeł zatrudnienia, rewitalizacja. Rewitalizację w tym przypadku należy rozumieć jako odbudowę lub element rozwoju, formułowanie nowych celów oraz sposobów efektywnej realizacji procesów transformacyjnych. Specyficzna sytuacja Polski powoduje, że rewitalizacja jest konieczna nie tylko aglomeracjom i miastom przemysłowym, ale także obszarom wiejskim. [Tomczak, 2008]

Jednym z elementów działań służących rozwojowi obszarów wiejskich i ich rewitalizacji jest koncepcja zrównoważonego rozwoju. Zakłada ona gospodarczą aktywizację wsi poprzez tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Wieś stanie się wówczas miejscem świadczenia usług oraz działalności produkcyjno-handlowej, głównie niezwiązanej z rolnictwem. Rozwój gmin na terenach wiejskich może odbywać się m.in. poprzez wspieranie i rozwój przedsiębiorczości, jako elementu strategii rozwoju gminy, a także finansowanie inwestycji infrastrukturalnych poprawiających warunki bytowe ludności i podnoszących atrakcyjność

inwestycyjną gminy. Samorząd lokalny winien aktywnie uczestniczyć w tym procesie. Od sytuacji danego obszaru zależy sytuacja gospodarczo-finansowa gminy, a od przyjętego przez gminę programu rozwoju zależy sytuacja jednostek gospodarczych funkcjonujących na jej terenie oraz sytuacja bytowo-finansowa ludności zamieszkującej na danym obszarze.

Gmina jako wspólnota samorządowa tworzy system funkcjonalno-przestrzenny, w którego skład wchodzi podsystemy, takie jak: społeczność lokalna, zagospodarowanie przestrzenne, spełniane funkcje, środowisko przyrodnicze itp. Społeczność lokalną tworzą mieszkańcy zamieszkali na danym terytorium, wchodzący w skład gospodarstw domowych, które z jednej strony tworzą popyt na dobra konsumpcyjne, z drugiej zaś zajmują się pracą zawodową we własnych przedsiębiorstwach lub poszukują pracy w istniejących zakładach. Realizowane funkcje dotyczą rodzajów prowadzonej działalności poszczególnych osób, firm i instytucji, czyli funkcje produkcyjne, usługowe, handlowe, transportowe, administracyjne, mieszkaniowe itd. Prowadzona działalność, infrastruktura obszaru, system zabudowy tworzą zagospodarowanie terenu umiejscowione w danym środowisku przyrodniczym o określonej rzeźbie terenu, klimacie, szacie roślinnej i zwierzęcej.

Wymienione podsystemy wzajemnie na siebie oddziałują tworząc system naczyń połączonych. Rozwój gminy zależy od określonych proporcji rozwojowych między poszczególnymi podsystemami, jak i wewnątrz każdego z nich, a także od relacji z otoczeniem.

Ustawa Prawo ochrony środowiska¹ definiuje rozwój zrównoważony jak rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zrównoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw.

Najszerzym pojęciem rozwoju zrównoważonego jest rozwój trwały oznaczający równowagę między celami ekonomicznymi (ładem ekonomicznym), społecznymi (ładem społecznym) i jakością środowiska (ład ekologiczny), z uwzględnieniem zachowania zasobów przyrodniczych dla przyszłych pokoleń. [Fiedor, 2001, str. 13-17] Powodzenie realizacji zrównoważonego rozwoju zależy od traktowania w jednakowym stopniu wszystkich wymienionych celów (ładów), czyli podejścia kompleksowego. Zagadnienia te są szczególnie widoczne na szczeblu gminy (lokalnym), gdyż rozwój wspólnot samorządowych winien być postrzegany jako proces stałego wzrostu jakości życia społeczności lokalnych, wsparty na wzajemnie zrównoważonych czynnikach społecznych, gospodarczych i ekologicznych.

W interpretacji rozwoju zrównoważonego jako zbioru cech wymienia się takie cechy jak: utrzymywanie właściwych proporcji między poszczególnymi wymiarami (proporcjonalność), konieczność łącznego traktowania procesów gospodar-

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska. Tekst jednolity. Dz.U. 2008 r., nr 25, poz. 150; art. 3, p. 50

czych, społecznych i przyrodniczych (współzależność), potrzebę równorzędnego traktowania wszystkich wymiarów (równoważność), niezbędność powiększania wartości i kontynuacji rozwoju w długim horyzoncie czasu (trwałość), minimalizowanie ryzyka zakłóceń rozwojowych (samo podtrzymywanie się rozwoju) i inne.

Biorąc powyższe pod uwagę, kierunki zmian polityki rozwoju obszarów wiejskich winny wskazywać na konieczność działania kompleksowego, obejmującego różne aspekty życia i pracy na obszarach wiejskich. Działania te winny wspierać zrównoważony rozwój, polegający na łączeniu potrzeb ekonomicznych, społecznych, kulturowych i środowiskowych oraz budowie podstaw trwałości tego rozwoju. Ważnym czynnikiem wywołującym głęboki kryzys na obszarach wiejskich są także zbyt późno zainicjowane programy naprawcze spowodowane silną inercją struktur przestrzennych zdominowanych przez kilka dawnych procesów rozwojowych.

Działania samorządu i instytucji otoczenia biznesu na rzecz rozwoju przedsiębiorczości

Idea zrównoważonego rozwoju i rewitalizacji obszarów wiejskich są komplementarne. Rozwój tych obszarów uzależniony jest głównie od zlokalizowania tam zróżnicowanej działalności pozarolniczej, która winna eliminować monofunkcyjność wsi na rzecz rozwijania szeroko pojętej przedsiębiorczości.

Przez przedsiębiorczość należy rozumieć dążenie do działania, poszukiwanie nowych działalności, wprowadzanie zmian w dotychczasowej działalności, wykorzystywane pojawiających się szans a także aktywność w poszukiwaniu dodatkowych źródeł dochodu.

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich jest zróżnicowana pod względem liczby i form podmiotów gospodarczych. Są to głównie podmioty małe i średnie, oparte na sile roboczej właścicieli i ich rodzin. Istnienie tych podmiotów na określonym obszarze daje podstawy do rozwoju współpracy między użytkownikami przestrzeni wiejskiej i wynikających z niej korzyści.

Proces rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w dużym stopniu uzależniony jest od wspierania przez państwo i władze samorządowe. Państwowe instrumenty wsparcia obejmują: politykę prywatyzacyjną, politykę celną i podatkową, politykę rynku pracy, tworzenie stref ekonomicznych, politykę pieniężną, powoływanie wyspecjalizowanych struktur rządowych oraz programy rządowe skierowane do sektora MSP. Oprócz wymienionych instrumentów działań państwa duże znaczenie mają działania samorządów lokalnych. Wspieranie przedsiębiorczości przez władze samorządowe obejmuje następujące grupy działań:

1. realizację obowiązków ustawowych dotyczących świadczenia usług publicznych, przypisanych jednostkom samorządu terytorialnego,
2. stosowanie odpowiedniej polityki wobec małych i średnich przedsiębiorstw działających na danym terenie.

Z drugiej zaś strony oddziaływanie przedsiębiorczości na rozwój gminy dotyczy następujących zagadnień:

a) bezpośredni wpływ: m.in. poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost wpływów do budżetu z tytułu podatków, wzrost inwestycji,

b) pośredni wpływ, np: poprzez rozwiązywanie problemów zatrudnienia przedsiębiorczość przyczynia się do rozwiązywania innych problemów, przeciwdziałania patologiom, a także ma znaczenie w procesie budowy społeczeństwa obywatelskiego, natomiast przedsiębiorstwa wnoszą na wieś postęp, podnoszą poziom wiedzy itp.,

c) efekt mnożnikowy, tzn. rozwój przedsiębiorczości generuje inne korzystne zdarzenia, np. napływ inwestycji, a z kolei wzrost inwestycji powoduje wzrost zaangażowania lokalnych zasobów, itp.,

d) zmiana postaw obywateli, tj. mieszkańcy stając się przedsiębiorcami uczą się aktywności i samodzielnego rozwiązywania problemów.

Z dotychczasowych rozważań wynika, że zarówno zrównoważony rozwój, jak rewitalizacja wymagają odpowiedniego połączenia kapitału ludzkiego, zasobów materialnych i niematerialnych, w związku z tym nie można ograniczać się tylko do jednej grupy instrumentów. Z uwagi na relatywnie duże zróżnicowanie obszarów wiejskich, władze lokalne muszą wybrać własny zestaw narzędzi stymulowania rozwoju w gminie, przy czym winny uwzględniać politykę władz centralnych i regionalnych w tym zakresie. Większość instrumentów oddziaływania znajduje się w rękach władz centralnych i regionalnych, co utrudnia skuteczną realizację polityki lokalnego rozwoju obszarów wiejskich.

Rozwój przedsiębiorczości winien być wspierany działaniami różnych instytucji i organizacji. Zakres instrumentów wykorzystywanych przez samorząd lokalny dla stymulowania rozwoju lokalnego jest relatywnie szeroki, przy czym większość z nich ma charakter pośredni (tab. 1).

Jak wynika z przedstawionych danych, najważniejszymi działaniami wspierającymi rozwój przedsiębiorczość są: poprawa i unowocześnienie infrastruktury (15 wskazań), przyjazna polityka podatkowa (12 wskazań) oraz profesjonalna obsługa w urzędzie gminy (10 wskazań). Władze badanych gmin największe znaczenie przywiązują do poprawy i unowocześnienia infrastruktury. Podstawowym zadaniem władz lokalnych w tym zakresie jest przygotowanie terenów pod te inwestycje. Uzbrojenie terenów może przyciągać kolejnych inwestorów, a jednocześnie zapewni pracę lokalnym jednostkom. Celem prowadzonej polityki inwestycyjnej winno być wywołanie efektu kuli śnieżnej, który zapewni rozwój działalności gospodarczej na danym terenie i dzięki temu umożliwi w przyszłości odzyskanie nakładów, w postaci zwiększonych wpływów budżetowych. Odpowiedni stan infrastruktury umożliwi wypracowanie przewagi konkurencyjnej w skali lokalnej. Przedsięwzięcia gospodarcze chętniej lokalizowane są na obszarach dobrze wyposażonych w infrastrukturę, dzięki czemu niwelowane są skutki oddalenia od rynków zbytu i zaopatrzenia. Polityka inwestycyjna gmin jest ograniczona zasobami finansowymi. Z uwagi na opóźnienia w rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich niezbędne jest wsparcie zewnętrzne w celu

przyspieszenia tego rozwoju. Szczególne znaczenie ma obecnie kapitał zewnętrzny udostępniony w ramach funduszy strukturalnych.

Tabela 1. Najważniejsze działania samorządu wpływające na rozwój przedsiębiorczości w opinii władz samorządowych

Wyszczególnienie	Liczba gmin	%
Poprawa i unowocześnienie infrastruktury	15	93,8
Przyjazna polityka podatkowa: stosowanie systemu ulg i zwolnień w przypadku tworzenia miejsc pracy	12	75,0
Profesjonalna, kompleksowa obsługa w urzędzie	10	62,8
Dbłość o podnoszenie kwalifikacji lokalnych kadr, organizowanie szkoleń i kursów doszkalających dla miejscowej ludności	8	50,0
Inicjowanie ośrodków spierania przedsiębiorczości	8	50,0
Działania promujące gminę	7	43,8
Spotkania władz gminy z mieszkańcami	6	37,5
Wspieranie działalności organizacji pozarządowych	6	37,5

Źródło: badania własne

Gmina jest podstawowym ogniwem planowania przestrzennego, posiadającym z mocy prawa władztwo planistyczne, które oznacza przekazanie jej kompetencji w zakresie gospodarowania przestrzenią (przeznaczania i ustalania zasad zagospodarowania terenu) z możliwością zastosowania w tej mierze formy aktu prawnego wiążącego właścicieli terenów oraz władztwo dysponowania przestrzenią i w związku z tym stanowi o przeznaczeniu i zasadach zagospodarowania terenu.

W całokształcie działań składających się na gospodarkę przestrzenną samorządu terytorialnego planowanie przestrzenne spełnia podwójną rolę: 1) formułuje politykę przestrzenną gminy - tę funkcję pełni studium uwarunkowań i kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy; 2) ustala przeznaczenie oraz zasady zagospodarowania i zabudowy terenów. Tę funkcję pełni miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy.[Zalewski 2005]

Innym działaniem kreującym rozwój podmiotów agrobiznesu jest przyjazna polityka podatkowa obejmująca m.in. system ulg i zwolnień podatkowych w sytuacji zakładania nowego przedsięwzięcia związanego z tworzeniem nowych miejsc pracy. Kolejnymi czynnikami służącymi rozwojowi przedsiębiorczości są zagadnienia związane z odpowiednim podnoszeniem kwalifikacji pracowników urzędu oraz działania służące zmianie mentalności miejscowej ludności. Stopień przygotowania kadry ma istotne znaczenie dla kreowania rozwoju gmin, upowszechnianie szeroko rozumianej przedsiębiorczości.

Wyniki badań wskazują również, że władze lokalne w głównej mierze podejmują na działania mieszczące się w zakresie ich działania, pomijając rolę innych

podmiotów. Koncentrują się głównie na instrumentach infrastrukturalnych i finansowo-ekonomicznych.

W ramach badań podjęto również próbę określenia opinii przedstawicieli mikroprzedsiębiorstw dotyczących działań samorządu lokalnego i instytucji otoczenia agrobiznesu. Spośród ankietowanych 269 mikroprzedsiębiorstw odpowiedzi udzieliło 112 podmiotów (tabela 2).

Tabela 2. Opinie mikroprzedsiębiorców na temat działań wpływających na rozwój przedsiębiorczości

	Liczba odpowiedzi	%
Stosowanie ulg i zwolnień w podatkach	98	87,5
Udzielanie kredytów i wsparcia finansowego przy uruchamianiu działalności	87	77,7
Rozbudowa infrastruktury	86	76,8
Doradztwo prawno-finansowe, informacje i szkolenia dotyczące pozyskiwania środków z UE	84	75,0
Przygotowanie terenów pod inwestycje	63	56,3
Inicjowania ośrodków wspierania przedsiębiorczości	43	38,4
Wprowadzenie ułatwień w procedurze urzędowej	23	20,5

Źródło: badania własne

Wśród działań władz samorządowych największe znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości w opinii badanych ma stosowanie ulg i zwolnień w podatkach (87,5% badanych), przy czym zwracano uwagę, że dotyczy to zarówno podatków lokalnych, jak i podatków państwowych. Wysokość podatków płaconych przez przedsiębiorców ma wpływ na poziom kosztów funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Kolejne działanie, na które wskazywali przedsiębiorcy dotyczy pozyskiwania kredytów i wsparcia finansowego w momencie uruchamiania działalności (77,7%) oraz rozbudowy infrastruktury (76,8). Większość respondentów (75,0) wskazywała także na potrzebę doradztwa prawno-finansowego, w szczególności dotyczącego możliwości pozyskiwania środków z UE. Realizacja tego postulatu ułatwiłaby start wielu przedsiębiorstw bez obciążania budżetów samorządowych.

Reasumując powyższe rozważania należy podkreślić, że mikroprzedsiębiorcy oczekują od władz lokalnych oraz instytucji otoczenia biznesu realizacji wielu działań, które mogą wpłynąć na rozwój przedsiębiorczości. Szczególny nacisk kładą na działania władz lokalnych związane ze stosowaniem ulg i zwolnień w podatkach, wsparciem finansowym działalności oraz rozbudową infrastruktury. Natomiast od instytucji otoczenia biznesu oczekują doradztwa prawno-finansowego. Przedsiębiorcy oczekują zatem od władz samorządowych i instytucji o-

czenia agrobiznesu przede wszystkim działań polegających na stosowaniu instrumentów finansowych oraz szkoleń i doradztwa.

Podsumowanie

Rezultaty badań pozwalają sformułować wniosek, że samorząd gminny może odgrywać większą rolę w kreowaniu rozwoju agrobiznesu. Dzięki posiadanym kompetencjom i motywacjom może on prawidłowo kojarzyć zadania rozwoju agrobiznesu z potrzebami miejscowej ludności oraz zasobami gminy. Ponadto władze gminne mogą ukierunkować działania podmiotów gospodarczych tak, aby przyczyniały się do rozwiązywania najważniejszych problemów ekonomicznych i społecznych gminy.

W obecnych warunkach trudno mówić o prowadzeniu aktywnej polityki wspierania rozwoju agrobiznesu. Przy ograniczonych środkach finansowych gminy decydują się na realizację niektórych działań. Podejmowanie działań w zakresie twardych instrumentów wsparcia dotyczących infrastruktury jest bardziej widoczne i w związku z tym przy kadencyjności władz samorządowych są one bardziej skłonne do realizacji tych zadań. Natomiast działania miękkie, które pobudziłyby oddolne inicjatywy są realizowane relatywnie rzadziej. W tych warunkach udostępnienie samorządom środków z funduszy strukturalnych wskazuje na preferowane kierunki rozwoju gmin.

BIBLIOGRAFIA

- Brol R. (1998)**, *Zarządzanie rozwojem lokalnym – studium przypadków*. Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław
- Fiedor B. (2001)**, *Ochrona środowiska – ile rynku, ile państwa*. PWE, Warszawa
- Kołodziejczyk D. (2001)**, *Sytuacja finansowa gmin jako czynnik rozwoju lokalnego*. Samorząd Terytorialny, nr 12
- Koźuch A. (1999)**, *Gospodarcze i społeczne funkcje organizacji rolników*. Wydaw. Akademii Podlaskiej, Siedlce
- Okraszewska A., Brzeziński J., Kwiatkowski J. (2002)**, *Lokalny rozwój gospodarczy w kontekście wstąpienia Polski do Unii Europejskiej*. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa
- Ślusarz G. (2000)**, *Rozwój lokalny i regionalny w aspekcie procesów integracyjnych*, [w:] Czudec A., Ślusarz G. *Rozwój lokalny w aspekcie procesów integracyjnych z Unią Europejską*, Rzeszów-Brzozów 2000
- Tomczak F. (2008)**, *Rewitalizacja a rozwój gospodarczy*. [w:] **Godlewska-Majkowska H., Kuciński K.**, *Edukacja jako czynnik rozwoju regionów rewitalizowanych*. SGH, Warszawa
- Zalewski A. (2005)**, *Ekonomika rozwoju lokalnego, wybrane zagadnienia* [w:] *Samorząd terytorialny a rozwój lokalny*. Monografie i opracowania. SGH, Warszawa

STRESZCZENIE

Celem niniejszego opracowania jest próba identyfikacji podstawowych działań władz samorządowych wpływających na rozwój przedsiębiorczości oraz poziomu satysfakcji instytucji otoczenia biznesu i mikroprzedsiębiorstw na temat tych działań. Przedsiębiorczość jest tu rozumiana jako dążenie do działania, poszukiwanie nowych działalności, wprowadzanie zmian w dotychczasowej działalności, wykorzystywanie pojawiających się szans a także aktywność w poszukiwaniu dodatkowych źródeł dochodu.

Proces rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w dużym stopniu uzależniony jest od wspierania przez państwo i władze samorządowe. Wspieranie przedsiębiorczości przez władze samorządowe obejmuje przede wszystkim realizację obowiązków ustawowych dotyczących świadczenia usług publicznych, przypisanych jednostkom samorządu terytorialnego oraz stosowanie odpowiedniej polityki wobec małych i średnich przedsiębiorstw działających na danym terenie.

SŁOWA KLUCZOWE: obszary wiejskie, zrównoważony rozwój, przedsiębiorczość, samorząd terytorialny

SUMMARY

An aim of the paper is to identify main activities of the local authority stimulating development of entrepreneurship and to know a level of satisfaction of institution of business and micro-companies with these activities. In the paper entrepreneurship is understood as taking actions, a quest for new businesses, implementation of changes in current operations, using coming opportunities, and also searching additional sources of incomes.

Processes of rural development of entrepreneurship depend to a large extend on public authorities support, i.e. from the state and from territorial self-government. Local authority support enhances first of all statutory responsibilities for public services and formulation and implementation of appropriate policy towards small and medium enterprises located in governed rural areas.

KEY WORDS: rural areas, sustainable development, entrepreneurship, territorial self-government